

Disputatio inauguralis medica de erroribus vulgaribus circa in praxi, quam, in Academia Fridericiana, rectore ... Friderico Wilhelmo, ... / sub praesidio Friderici Hoffmanni, ... pro doctoris gradu ... Mart. M DCC III. ... publicae eruditorum disquisitioni submittit Christophorus Reichard, Ronnenburgo-Misn.

Contributors

Hoffmann, Friedrich, 1660-1742.
Reichard, Christoph, active 1703.
Universität Halle.

Publication/Creation

Halae : Typis Johannis Gruneri, acad. typogr, [1703]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hjzjxwy4>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

**ERRORIBUS
VULGARIBUS CIR-
CA IN PRAXI,**

*curiosos, hinc, in
mutiles.*

Quam,

IN ACADEMIA FRIDERICIANA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

**D. N. FRIDERICO
WILHELMO,**

REGNI BORUSSICI ET ELECTORATUS
BRANDENB. HÆREDE &c. &c.
SUB PRÆSIDIO

D. FRIDERICI HOFFMANNI,
MEDICI REGII, MED. ET PHILOSOPH. NAT.
PROF. PUBL.

PATRONI AC PROMOTORIS SUI ÆTATEM SUSCIPIENTI,
PRO DOCTORIS GRADU

Privilegiisque in Arte Medica ritè obtinendis

D. Mart. M DCC III. horis ante & pomeridianis
IN AUDITORIO MAJORI,

publicæ eruditorum disquisitioni submittitur.

CHRISTOPHORUS Reichard/ Ronnenburgo-Misn.

HALÆ,

Typis JOHANNIS GRUNERI, Acad. Typogr.

PRÆFATIO.

NUllum, elogio ipsius Galeni, generosum remedium est, quod non possit prodesse & simul etiam nocere. Valet hoc sapientia gravissimi Autoris edictum non modo de usu interno remedium efficacissimorum, verum etiam de applicatione eorum, quæ vocantur externa seu topica. Non immerito universa auxiliorum pharmaceuticorum classis in duo discesci potest genera; alterum completitur ea, quæ intus assumuntur, & intimæ admissionis sunt in vitalia corporis nostri, quam ob causam etiam plus efficaciam & virium secum recondunt: alterum est eorum, quæ extrinsecus affectis vel læsis partibus opem quandam afferunt. Utrisque sua laus, virtus, & gloria in medendi arte manet atque relicta est. Et tametsi interna longe majore prærogativa præ externis gaudeant, utpote eorum usus magis universalis est, & longe magis patens: nihilominus & externa in certis casibus non destituuntur suo usu & fructu, ita ut persæpe iis vix carere queamus. Verum enim vero quemad-

A 2

modum

modum eorum quæ intus assumuntur maximus est ab-
 usus, ita etiamprehendimus illud ipsum in exhibi-
 tione topicorum. Et sicuti rationalis Medicina in
 vero usu inveniendoremediorum tantummodo occu-
 pata est, non tam generali, quam singulari & indivi-
 duali: ita nihil magis ignorantiam, imperitiam, & te-
 merariam empiriam facit & constituit, quam nocens &
 præposterus usus remediorum tam internorum quam
 externorum. Quapropter totus cardo & omnis ner-
 vus totius practicæ Medicinæ in eo versatur, ut usum
 & abusum remediorum quoad morbos & individua,
 imo quoad omnes vel minimas circumstantias tempo-
 ris, doseos, ordinis probe ab invicem separemus ac dis-
 jungamus, & ubi prodesse & ubi nocere queant reme-
 dia, demonstremus. Noster labor de præsentierit,
 ut externorum præcipuum in praxi vulgari abusum &
 communes circa eorum applicationem errores profe-
 quamur atque indigitemus, eo tamen quo fieri poterit
 brevitatis studio, cum alias ipsa tractatio, pro rerum va-
 rietate ac multitudine, nimis diffusam & laxam requirat
 ventilationem. Altissimum autem Numen, quod o-
 mnis lucis & virium autor est quæ per naturam & gra-
 tiam suggeruntur, benignissime nobis largiatur gratiam
 suam, ut omnia, quæ impræsentiarum meditamur &
 circa hoc argumentum cogitatione nostra pro-
 sequimur, usu suo non destitu-
 antur.

§. I.

Um itaque aggredimur *vulgares in Topicorum applicatione errores* ostendendos, pretium erit operæ prius, quam id faciamus, de *Topicorum* nomine, & quid eo significare velimus, quædam in medium proponere. Equidem vocabulum

topici nimis est generale, dum omnia, quæ certis locis seu partibus exterius applicantur, sub se complectitur; & hac ratione quæ in vulneribus, ulceribus, membrorum quibuscunque læsionibus contingunt, five ea consistant in applicatione instrumentorum variorum, chirurgicorum, five in emplastris, unguentis, injectionibus, turundis, ad topica generali vocabuli acceptione, referri queunt. Attamen mens nostra hac vice ea attingere neutiquam est, sed paulo strictiori acceptione, vocabuli sub nomine topicorum ea tantum intellecta volumus, quæ in affectibus, qui proficiscuntur a causa interna, adeoque a Medicis potius, quam ab ipsis Chirurgis, commendari debent. Nolumus autem esse, prolixiores & magna uti ambage in recensenda ex variis naturæ regnis topicorum materia, vel enumerandis variis compositionibus, sed tantummodo ad rem ipsam nos accingere volumus, & simplici via incedentes initium faciemus a capitis morbis, progrediendo sic ordine ad reliquorum membrorum affectus morbosos.

§. II.

Primum autem locum teneant ipsa *capitiluvra*, quæ
A 3 five

five cum aqua simplici & lixivio, five cum vino, variis herbis emollientibus & cephalicis incocto, composita, sint, non sine gravi noxa a Medicinæ imperitis sæpe numero usurpantur. Contingit autem hoc ipsum plerumque in omni capitis cerebri vel nervorum vitio vel imbecillitate, maxime omnium autem nocentissima, sunt in catarrhis, achoribus, aurium tinnitu, gravitate, auditus, ophthalmiis, &c. Et nota nobis sunt non pauca exempla, ubi ex capitiluviorum præpostero usu in infantili ætate epileptica passio succreverit. Ut paucis mentem nostram explicemus, existimo a capitiluviiis plane nos posse abstinere, & in eorum locum surrogari posse frictiones potius capitis, & earum rerum, quæ siccant & roborant nobilissimam corporis partem, usum esse substituendum. Ratio autem dictorum in promptu est: Videlicet progigni prægraves capitis memoratos morbos ex humorum ad caput delato impetu a partibus inferioribus, sanguinisque vel puri vel serosi inibi facto decubitu atque infarctu, res penes rationales pathologos extra controversiam posita est. Quid vero magis disponit caput ad recipiendum humorum impetum ad detinendas ibi serositates, quam eorum, quæ calida vel tepida humiditate fibras relaxant, flaccidasque ac lubricas reddunt, quo minus congesti ibi humores iter suum per venas recipere possint? Potius in omnibus qui caput vel superiora petunt morbis, inferiores partes, nempe ipsos pedes, lavare & de vapore humido fibras subcutaneas & carneas relaxare oportet, ut sic ex superiori regione derivatio & diversio fiat ad inferiora; id quod etiam non sine maximo fructu & emolumento medentum peritiores norunt.

§. III.

Improbamus adhuc ulterius emplastrorum sic dictorum cephalicorum in nonnullis capitis vitiis usum, eumque penitus e foro medico exesse posse censemus. Intelligimus nempe hoc emplastrorum genus, ubi raditur totum caput & emplastro quodam obtegitur; quale quid in usu solent habere in gravi hemicrania, in epilepsia quoque, vel aliis gravissimis pathematibus, quæ subsequi solent vehementes capitis à causa externa contusiones vel percussiones. Et quamvis nonnulli hîc inter talia emplastra, quæ ex balsamis, gummatibus composita sunt, & inter illa quæ ex viscosis glutinosis parantur, distinctionem faciant: nostra tamen est sententia, cujusque naturæ vel generis sint, ea plus nocumenti vel utilitatis afferre, non excepto etiam famigeratissimo illo de betonica emplastro. Ratio autem hujus asserti hæc esse videtur, quod transpiratio in omni læsa vel affecta parte, quo magis libera est, eo felicius semper succedat curationis negotium, & contra ipsa testatur experientia, nihil magis officere & sanationem impedire, quam quod lædit liberum, transpiratum. Addimus & hoc, quo magis sunt remotæ a fonte caloris partes, vel minori sanguinis quantitate perluuntur, in his ipsis certe transpirationem quavis ratione juvare & promovere res magnæ peritiæ ac prudentiæ est. Quivis autem, qui rationem cum experientia in consilium adhibet Medicus, facile perspiciet emplastra, quæ cingunt sic totam calvari-
am, mirifice obstipando, oblinendo poros, aeris & subtilis fluidæ materiæ ex cæcis illis, quibus cranium & cutis capitis gaudet spiraculis, intercipi ac præpe-
diri,

diri. Commendamus itaque eorum loco ex ipsius experientiae fide pulveres siccos, vel ipsi capiti inspersos, vel sacculis inclusos, tales nempe, qui balsamica subtili blanda sulphurea enthymiasis tam roborando quam demulcendo nerveas istas vel frigidas partes solantur, & liberum materiae fluidae & aerae transitum sartum tectum servant. Vel si ipsa sicca ex usu secludere indicatio quaedam foret, substitui possunt linimenta, ex iis, quae penetrantem indolem habent & Sale gaudent oleoso volat. & refina balsamica pollent, conflata, inter quae balsamus Peruv. camphora, spirit. vini rectificatus, Sal. amm vel lumbricorum volat. cum ol. lavendul. majoran. anthos, nucistae non adulteratis roboratus & castorei essentia nobilitatus eminet; qualia linimenta in omni capitis effectum, sive sit convulsionis, epilepsiae particeps, sive cum dolore aut sensus cujusdam interceptione conjunctus, levamen inferunt, commendatissimum. Nostra autem non est intentio omnia remove emplastra, quae certis in casibus ad frontem, ad nucham posita, non sua privari virtute possunt: sed sermocinatio tantum nostra est de iis, quae totam vel dimidiam calvariam laedunt. In sinuandum hoc quoque loco est insersionem pulverum Cypreorum sic dictorum in caput receptissimam non sine noxa quandoque deprehendi, praesertim quando ex amylo sunt confecti & paulo immoderatus & crebrius crinibus ingerantur: Ita conquestus Halberstadii amplissimus Consiliarius Dn. Praesidi, Mæcenati meo nunquam satis devenerando, quod ex frequenti in juventute usu horum pulverum miram debilitatem oculorum sibi contraxerit, quae in senectute in perfectam cata-

cataractam qua adhuc laborat, transivit; neque ratio hujus rei e longinquo petenda est, utpote talia tenacia poros capitis oblinendo transpiratum tam necessarium sanitati & robori partis vehementer cohibent.

§. IV.

Tandem attingere quoque communem in praxi errorem placet, videlicet applicationem variorum linimentorum & balsamorum in affectibus plerisque capitis, & nominatim in vertigine, capitis gravativo dolore, caro, apoplexia, sensuum torpore, hemicrania quoque. Vulgaris praxis est, ut balsamis fragrantibus, quæmoschus, ambra, zibethum, oleum rosarum ingreditur, tempora non modo & nares, sed & ipsum verticem & cervicem inungere soleant, quoniam magnum id præsidium adversus hos affectus reputant. Enim vero admodum falluntur ii, qui talia tam amica hisce capitis & cerebri morbis credunt. Vaporosa hæc sunt auxilia, & elastica expansiva vaporositatem in poros vasorum sese insinuando, distendunt nimium ipsa, & sangvinis impetuosum motum quodammodo figunt, & sic sedativa & anodyna virtute, ad somnolentiam disponunt. At vero nemo non cautus qui est, hic percipiet caute mercandum esse etiam cum hoc auxilii genere, quod minime quadrat iis in morbis, ubi jam caput ejusque vasa infarcta sunt, nimisque distenta a sangvinis impetu & copia; quo casu certe dum majorem expansionem procurant, & consequenter humorum statim periculi plenam adaugent, teste experientia sæpius dolores, vertiginem, aurium tinnitum, somnolentiam, & gravitatem ac torporem mentis & sensuum majorem accersunt. Et valet de iis remediis non secus

ac de suffimentis scitum divi Coi edictum *sect. V. aphor. 28.* multis modis etiam ad alia commoda essent, si non capitis gravitatem inducerent. Quocirca præferimus hisce omnibus tunc temporis talia balsamica linimenta, quæ constant ex solo spiritu vini rectificatissimo, in quo camphora, olea majoran. lavendul. rutæ, sed non terebinthina adulterata, soluta sunt; hæc potius discutiendo, poros referando, quam replendo caput vaporositatem operantur, hinc semper in cephalalgis quoque & in gravi apoplectico insultu tutiora sunt.

§. V.

Facimus jam accessum ad ea topica, quæ oculorum vitiis opitulantur. Dici vix potest, quam perversus tam a Chirurgis quam Medicis indies notetur abusus, & quanta noxa inferatur miseris ægrotantibus a præpostera horum applicatione: ausim dicere, plures visu privari ex imperitia applicandi topica, quam ex ipsa morbi vi ac magnitudine. Vulgatissimus autem error est, oculis frigida esse amica, calida autem inimica. Valet hoc ipsum & verissimum est, si oculi sani sunt, ubi eos aqua frigida lavare consultius est quam calida, quoniam hæc fibras relaxando disponit oculos ad fluxiones, frigida autem poros tunicarum & parietes vasorum roborando nimium sanguinis & humorum fluxum abarcet, & ita oculos serenos vividos & sanos servat. At vero minime hæc regula procedit in oculorum constitutione, quæ est præter naturam; maxime omnium autem in eorū inflammatione, quæ nomine venit ophthalmia, ubi frigidorum usus perniciosissimus est. Habet exemplum Forest. obs. chir. l. II. obs. 19. de quadam muliere ophthalmia laborante, quæ collyrio ex lapide Talck dicto & aqua

aqua destillata utebatur, sed non diu post dolore & ardore adeo ingenti afficiebatur, ut etiam subsecutum fuerit ulcus. Vidimus hac ratione non semel, sed creberrimis vicibus, ab instillatione collyriorum frigidorum in oculos æstu inflammatorio dolentes, turbidos factos fuisse oculos & inflammationis intensius augmentum, adeo ut intra paucos dies penitus visus fuerit obscuratus, imo plane in defectu expertæ medicinæ abolitus. Nam quemadmodum in omni inflammatione, — non sine fundamento exterius applicata frigida & constringentia, incrassantia, cordatiores Medici acriter rejiciunt: ita cur talia admittere velimus in oculi inflammatione, cui vasa longe magis tenera capillaria in sunt, quam in aliis partibus, equidem non pervideo. Causa enim & ortus omnis inflammationis est infarctus sanguinis vel humorum in vasis propter obstructionem in vicinis vasculis; jam autem obstructionem nihil magis firmat quam actu frigidum, dum fluiditatem liquidis succis demit, eosque spissos & crassos reddit. Deinceps non modo repudiamus atque rejicimus ex ipsis collyriis actu frigida in inflammatoriis vitiis, sed & omnia, quæ incrassandi, condensandi, vel humores ulterius invitandi ad partem affectam, facultatem possident, qualia sunt omnes aquæ dictæ ophthalmicæ, uti aqua sperm. ran. rosar. plantag. sachar. saturn. alumen, album. ovi, bolus rubra, omniaque mucilaginosæ. Ita citatus Forestus *libr. II. obs. 26.* de morbis ocul. annotat, oleosa & pingvia oculis nocere, referens ulcus a tonsore pessime tractatum cum oleo quod calide applicatum fuit, adeo ut perrupta non solum tunica cornea, sed etiam uvea in callum denique abierit, qui dicitur

clavus oculorum. Ego potius majorem efficaciam promittere possum talismodi in casibus de iis, quæ sine magna acrimonia & sine ardore, discussiva quadam pol-
lent virtute, inter quæ laudem meretur camphora, quæ uti omnis inflammationis, ita & hujus antidotus certa & præsentissima est. Quod si itaque inflammatio le-
vior & superficialis tantum est, aqua flor. sambuci, in qua croci momentum est solutum, adjectis quibusdam guttulis solutionis camphoræ valde saturatæ, tepide applicata, non erit sine magno fructu. Si autem acris lymphæ falsedo conjuncta est, mucilago sem. cydon. vel aqua rosarū cum croco vel camphor. eximio rem virtutē præstabit. Si autem gravior & profundior, neque periculo vacans est inflammationis species, oculo plane stupido & ferme sensibilitatis ac visus experte reddito, magnum solatium inveni in sola applicatione tepida spir. vini camphorati, qui balsami Peruviani adjunctio-
ne conditus est; rediit sic successive & sensus, motus, ac tonus & color debitus ipsi oculo, maxima cum admiratione; quale exemplum ante duos ferme annos hic locorum habuit Excell. *D. Preses.*

§. VI.

Notum porro est vitriolum, præsertim quod veneris particeps est, inter ophthalmica à Practicis ceu summum arcanum prædicari. At vero cum ferme promiscue inter omnium collyriorum formulas assu-
matur, maxima sæpius exinde resultat noxa. Abstinen-
dum autem ab eo est in omni inflammatione, in fal-
sis quoque præcalidis acribus fluxionibus cum ru-
bore, cum pruritu junctis, quoniam sua acrimonia hæc incommoda omnia auget. Datur tamen ipse locus
aptissi-

aptissimus, quando humores sunt craffiores & in le-
 mas abeunt, quandocunque etiam in tunica albuginea
 membranulas formare incipiunt, quod post morbil-
 lorum vel variolarum morbos, qui nimiam lymphæ
 introducunt lentescientiam, non rarius contingit; tali
 itaque in casu mirabilis effectus remedium est vitrioli
 Cyprei gr. j. in Uncia 1. Aquæ chelidonii soluta, quo
 liquore subtili pluma crebrius de die affecta pars tan-
 genda est: ubi autem manifesta corrodens & urens
 materia percipitur, temperantia demulcentia mucila-
 ginosa, inter quæ mucilago sem. psyll. & sieff alb. si-
 ne opio splendet, & pulvis sarcocollæ, operam non fa-
 tis collaudandam conferunt. Monenda adhuc quæ-
 dam sunt circa pinguedinem viperarum vel asciaë piscis,
 quæ in panno, in ungue oculorum, inque eorum
 vulneribus quoque maximopere prædicantur. At ve-
 ro intelligendum hoc ipsum est, si eæ fuerint recen-
 tes: quandocunque enim per vetustatem rancorem
 contrahunt, acrimonia sua non modo in dictis, sed &
 in aliis vitiis præsens damnum inferunt. Deinceps
 nullus vel plane perversus collyriorum usus est, quan-
 do ex vitio & dyscrasia totius lymphæ & sanguinis,
 uti sæpius fit in scorbuto & lue venerea, oculi rubent,
 dolent, stillant, & turbidi apparent; frustraneus hîc
 est omnis topicorum usus, nisi internis prius emende-
 mus succorum vitium labem, quod egregie præstant
 decocta tam lignorum, quam aliarum herbarum san-
 guinem edulcorantium. Accidit quandoque etiam, ut
 ob tumorem glandularum colli inveteratum, ob flu-
 xionem in auribus cohibitam, vel post cosmetica fa-
 ciei applicata, aut retropulsum a chorem in capite, in

oculis materia peccans sedem fixam recipiat; quo in casu solis topicis non est fidendum, nisi internis succedantur, & causa ac fons mali auferatur.

§. VII.

Quod attinet ad *otalgica*, aspicimus & ibi non le-
vem eorum abusum. Quid enim inconsultius est quam
olea, five sint expressa, ut oleum amygd. dulc. five
remixta cum oleis cephalicis, in gravitate auditus au-
ribus immittere? Commendatur hoc remedii genus à
plurimis Practicorum, sed raro vidimus bonum suc-
cessum. Si enim auditus gravitas est, ea fit vel ex
nimia tympani relaxatione, vel humiditate membra-
næ organon auditus cingente, labyrinthum nempe &
cochleam; nihil hîc faciunt olea, quam ut majore
relaxatione affectum adaugeant: olea autem calida,
^{sed non omnia} acris, vel nimis spirituosâ in sensibilissima illa nervea
meatum auditorium investiente membrana, nil nisi
gravem dolorem & ardorem suscitant. Paucis rarissi-
ma sunt exempla, in quibus ad experientiam & praxin
eorum, qui cû ratione & debita observatione illam exer-
cent, confugio, ubi topica in auditus gravitate vel
aurium tinnitu aliquid possunt, ut potius nocumento
magis sint. Neque etiam video, qua ratione reme-
diorum virtus, five sit oleosa, unctuosâ, five sit spi-
rituosâ, penetrare queat ad latifundium mali, quod
intra cerebrum vel intimiores recessus & concamera-
tiones ossis petrosi reconditum est. Vidimus ex apo-
phlegmatifantibus, ex internis cephalicis potius mayo-
rem efficaciam: excipimus autem quosdam casus, ubi
topica in aurium affectibus non sunt de nihilo, videli-
cet: quandoque cerumen auris ita induratur, ut gypse-
am

egantius nam
tal. amarâ
prodest, et quæ

am ferme naturam induat, quod auditum non leviter impedit, ubi immissio tepide facta olei amygd. dulc. induratum cerumen emollit fluidumque reddit, ut auriscalpiis commode extrahi queat. Subit quoque nos recordatio, ubi ante paucos annos circumforaneus surditatem auferre singulari arcano posse gloriabatur; consistebat hoc in injectione per siphonē facta cū aqua fœnicul. cui paucae guttulæ olei tartari erant instillatæ, aliquoties de die injectionem provide continuabat; & in quibusdam subjectis non male successit experimentum, in illis nempe, ubi intra meatum auditorium cerumen incrustatum sonum impediebat. Simile quoque contingit nonnunquam ab usu aquarum salubrium, si eæ calide in aurem sæpius immittantur, quod, uti diximus, tantum in eo casu procedit, quando vitium auditus enatum fuit à sordibus tympani membranam nimium incrustantibus.

§. VIII.

Ulterius adhuc monendum quicquam est de perversa tractatione *abscessuum*, qui non raro in auris interioribus nascuntur. Exposcunt hi ipsi singularem medellam, quæ si non administratur, ulcera putrida cariosa cum totali auditus amissione tandem resultant. Est autem pessimus modus, unguenta digestiva oleosa hîc trahere in usum; talia enim partes hæ siccæ frigidæ nerveæ sensibiles minus ferre possunt. Potius balsamica, uti est essentia myrrhæ, opobalsami, succini probe saturata & tepide gossypio immissa, omne in consolidando & præservando absolvunt punctum.

§. IX.

Præterea *naribus* quoque sua debentur & conveniunt

unt topica, quæ legitimo usu prodesse, præpostero autem mire nocere possunt. Exemplo nobis sunt ea, quæ sine *hæmorrhagiam* nimiam sistendi, exterius naribus intrudi solent. Quantus numerus quantaque copia formularum hinc inde prosteret, dici vix potest; perpauca tamen sunt, quæ usu quodam sese commendant. Cum enim hæmorrhagia à causa interna, plerumque ex spasmo vel nimia constrictione aut forti obstructione à partibus a fluxu longe remotis proficiscatur, & sanguis cum impetu ad vasa capitis feratur, ubi nimium congestus orificia vasorum nimium distendit, tandem narium tunicas dirumpit, quis non videt, exinde, non modo frustraneum, sed & sæpius periculolum esse usum tum temporis externorum, stypticorum & repellentium? Et nihil aliud obtinemus, quam quod, si orificia vasorum adstringentibus obturemus, in aliam partem capitis vel etiam ipsum pectus malum derivemus, manente interno illo impetu. Quod si orificia aperta, ex quibus stillat sanguis, in naribus paulo profundius sita sunt, ut styptica efficacia sua eo pertingere nequeant: interim nares obturentur, è quibus exitus sanguini nullus patet, fit, ut è faucibus in arteriam asperam ruat, & in illam metu quandoque suffocationis dilabatur. Accedit & hoc, quod omnia styptica, cum membranis nerveis glandulosis valde sint inimica, si paulo profundius immittantur in nares, non leve damnum inferant iis partibus. Si itaque dicere licet, quod res est, paucum vel plane nullum habent ea usum, nisi ante omnia dirigamus curationis consilium ad derivationem sanguinis a capite per venæ sectionem frictiones, immiſsiones pedum & manuum in aquam
vel

vel vinum calidum, per diaphoretica quæ sine motu & magno calore sanguinem a centro versus corporis circumferentiam propellunt ; & tunc non opus est istis repellentibus frigidis, stypticis quoque, sed sola essentia catechu, naribus excepta, omnibus palmam præripit. Vulgus in usu habet, in nimia hæmorrhagia nummum argenteum aqua frigida madidum vel fronti vel nuchæ applicare, linteum quoque frigida madidum fronti vel toti collo injicere: at vero si tale quid factum fuerit in initio, non sine periculo apoplexiæ hoc instituitur. Interea non improbamus talismodi epithemata, quæ vi discutiendi & simul roborandi instructa sunt; uti v. g. acetum rosaceum cum nitro, camphora, oleo ligni Rhodii mixtum, quod tepide temporibus, collo applicatu non caret singulari fructu, & cunctis merito præferendum est.

§. X.

Accedimus jam ad ea topica, quæ communiter *in ulceribus ossium squamosorum* putridis & cariosis lue gallica vel scorbutica infectis perquam familiarius usurpari solent. Sunt autem ejusmodi ut plurimum aquæ, v. g. rosar. plantag. semperviv. cum bolo rubr. sacch. saturn. magisterio saturn. mixtæ: & si ad ossa faucium penetrando ulcera, vel ipsius uvulæ substantiam corrodendo & absumendo aggrediuntur, injectiones gargarismatum communi ex usa sunt. Sed hæc omnia nullius momenti censeo; plane enim inidonea sunt ista frigida corruptioni putredinosæ sistendæ. Potius hæc clades exposcit longe valentiora majore penetrantia dotata, & ex iis magno encomio digna sunt, ol. caryophyll. quod præsentissimum est conservativum ossium,

C

præ-

præsertim si cum balsam. Peruv. misceatur: deinde elixir propriet. sine acido, ess. succini, spirit. vin. camphor. mediante siphone in nares provide inject, pessimi moris hæc ulcera, foetida & venerea, sanare & sistere potense est; quam procedendi viam non sine summo emolumento optime aliquoties excogitavit, & sæpius expertus est D. Præses. Multi venerei ob ignorantiam chirurgorum & pessimam remediorum applicationem diu gerunt talismodi ulcera sordidissima, quæ tandem & totam narium internam structuram, uvulam cum totius palati osse exedunt atque depascunt, non sine maximo vocis vitæque detrimento; nam ipsa gargarismata etiam ex præstantissimis parata, cum ad radicem mali partemque affectam, quæ est supra os palati, pertingere nequeant, frustra applicantur.

§. XI.

Supereft adhuc *dolor odontalgicus* gravissimus, cui quanta topicorum a Medicis & Chirurgis, nec non ab ipso vulgo, dicata & consecrata sit sylloge, probatione ulteriori non eget. Sed & hic frustranea quoque ferme sunt omnia, ut potius majus damnum quam emolumentum inferant; & utut quandoque post leniora adstringentia & anodyna, inter quæ mihi præcipua, semper fuit essentia catechu cum essentia anodyna mixta, aliquod doloris alleviamentum sequatur, exiguum tamen est ad breve tempus, alio tempore plane infidum & nullius amplius effectus. Et cum sæpius dolor odontalgicus epidemius sit, & rheumatismi seu defluxionis acris erysipelaceæ soboles, dentem cariosum maxime infestans, & cum catarrhali febricula juncta, ex facili apparet, quam inanis & futilis sit applicatio immediate

diate ad dentes; potius tunc, si expectandus quidam, ab externis usus venit, sacculi paregorici ex discutientibus, carminativis, anodynis parati in usum sunt trahendi. Et quamvis ol. caryophyll. origani, essentiae quoque acres odontalgicae dentium cariei egregie dicata sint: quæ tamen tunc temporis, quando in dente, carioso membrana nervea ab humido aqueo nimis distenta vel erosa est & inter angustias osseas pressa hæret, an usum præstare queant, dubium est. Potius tunc balsamum apoplecticum liquidum seu vitæ D. Præfidis naribus exceptum, vel lac tepidum cum flor. sambuci, & croco coctum & in ore detentum plus pacabit doloris illius sævitiam, quam quæcunque alia sine ulla ratione commendata & adhibita, odontalgica externa. Et scribimus experientia, sola diaphoretica, v. g. tincturam bezoardicā, sulphur antimon. nostræ præparationis, spiritum CC. succinatum cum spiritu nitri dulci nuptum, in graviore odontalgia cum regimine sudorifero usurpata, non omissis prius iis, quæ alvi laxationem conciliant, opem mirabilem præstitisse, adeo ut etiam ex hisce pateat, quam frustraneam & quam perperam in istis affectibus præscribantur vel exhibeantur topica.

§. XII.

Tandem non silentio transmitti debet, cum potius primum locum tractationis postularet, vulgaris curatio eorum affectuum, qui in faciei & capitis cute observantur; cujus generis sunt achores & tineæ capitis, pustulæ & ulcera manantia in facie in infantibus, gutta rosacea, & capitis erysipelas. Et quod attinet ad ipsos achores vel tineam capitis in infantibus, nil magis solenne est imperito vulgo, quam ut lotionibus cum

variis lixiviis & decoctis, inunctionibus, tam sulphure & oleo olivarum aliisque unctuosiss & linimentis removere quæranthoc malum: nil etiam porro est, quod accuratiore observatione teste majora incommoda post se trahat, quam hæc sanandi ratio; sequuntur enim ex ea epilepsiæ, inflammationes oculorum, suppurationes eorum, epiphora, imo gutta serena quandoque, vel etiam graves peripneumonix, asthmata, & ejusmodi generis plura. Cautè itaque procedendum est cum omnibus externis, ne transpirationem impediamus, neque ea unquam porrigenda, nisi prius una internis correctioni & evacuationi humorum peccantium prospiciamus. Exulent autem omnia humida, exulent oleosa, exulent constringentia: sique externis datur locus, balsamum sulphuris antimoniale, cum spiritu vini camphorato solutum & cum oleo amygd. dulc. mixtum, emolliendo, discutiendo, putredini ulteriori resistendo egregium præstabit officium. In pustulis venereis inque gutta rosacea, caute quoque cutis poros coustringentibus & repellentibus est agendum; plus vice simplici observavimus exinde ortas ophthalmias, sero isto falso acri præcipitato ad oculorum tunicas. Sed quantus abusus deprehendatur topicorum in erysipellate capitis, eloqui ex digno non possumus. Est certe erysipelas affectus, qui cautissimam externorum requirit applicationem, idque tanto magis, quo vicinior est cerebro & nervorum origini; nam non periculi expertem esse, præsertim in scorbuticis, hunc affectum in se consideratum, norunt Practici solidiores. Quod si itaque evolvimus scripta eorum, qui observationes practicas in publicum edere annisi sunt, ingens campus istorum, quæ noxium externorum abusum docent,

docent, nobis patebit. *Rolfincius method. curandi affect. capit. pag. 292.* anginae meminit ab erysipelate capitis ex intempestivo usu repellentium ortæ. Recte scribit *Aquapendens lib. de tumoribus p. 633.* si erysipelas fuerit in facie aut in capite, localia medicamenta neque ante neque post purgationem esse administranda; posset enim frigidis materia repelli aut ad cerebrum, unde phrenitis, aut ad fauces, unde angina. Nocentissima autem tunc sunt omnia unctuosæ, omnia cataplasmata, humida aquea: potius sola sicca, sacculi nempe, ex herbis emollientibus & discutientibus parati, ut transpiratio maneat libera, apponendi erunt: interdum tamen spir. vin. camphoratus cum ess. castor. ol. nucist. sale volatil. lumbricorum, nitro & momento opii mixtum exteriusque inunctum, benignam medentibus porrexit manum. *Ad guttam autem rosaceam & pustulas* qui usurpare solent Merc. subl. vel aquam Merc. præcip. dilutam, mirum mihi peccare videntur; hæc ipsa enim interius recepta, ad graves dolores capitis, hemicranias disponunt, ipsisque dentibus vacillationem nimiamque laxitatem inferunt: potius essentia benz. cum magisterio saturni, camphora, sacharo saturni cum aq. sperm. ran. & fl. samb. remixta, perquam utilem locabit operam.

§. XIII.

Memorandum adhuc aliquid est circa peculiarem gingivarum affectum, & talis est quando caro *gingivalis* pene omnis exeditur, ita ut nudæ radices dentium visantur. Creditur id vulgariter fieri ex nimia fibrarum relaxatione; unde consuetudo est vulgatissima obviam ire huic affectui per externa constringen-

tia, nempe essentiam mastich. tormentillæ, alumen, essentiam catechu, &c. Sed certe hæc nihil proficiunt, plus nocent; nam affectus hic est atrophia, & oritur ex defectu succi gingivas nutrientis propter obstructionem vasorum arteriosorum, quæ minima & copiosissima in gingivis existunt: jam autem si constringentibus ea obstructio firmatur, non poterit aliter fieri, quin plus defraudentur suo succo roscido alibili. Potius deprehendimus proficua decocta, facta ex vino cum herb. salv. organ. rosmarin, camph. nitro, adjecta portione spir. sal. armon. hisce collutiones sordium & elutiones oris frequentissime, calide instituantur; sic vasa aperiuntur, invitatur succus & sanguis, fibræ gingivales roborantur, & redit hisce partibus suus usus & suus vigor.

§. XIV.

Provolvitur jam ad thoracis affectus, in quibus topicis sua quoque laus & dignitas constat, sicuti & non parvus eorum in praxi medica deprehenditur abusus. Exemplum nobis præbent tumores illi pulmonum inflammatorii, qui *pleuritidis vel peripneumonia* nomine effertur. Quid autem usitatius est, quam in iis ipsis ad dolorem compescendum pingvia oleosa unguenta, præscribere exterius? Rarius autem ex iis secutum vidi bonum effectum: potius, cum in principio diaphoreticis & discutientibus debitis internis dissipari malum potuisset, discussionem impediunt & malum ad suppurationem disponunt, non secus ac fieri solet in aliis erysipelaceis affectionibus partium externarum, ubi similia unguenta, dum poros obstruunt & fibras nimium relaxant sicque decubitum humorum ulteriorem invi-

tant,

tant, ad suppurationem & exulcerationem malum deducunt. Quod si igitur, uti sæpius accidit, pleuritis est spuria, id est, inter membranas musculorum intercostalium serum acre falsum stagnat, ubi rheumatismi quædam species est, longe plus nocebunt memorata topica, dum transpirationem & liberam excreationem materiæ stagnantis, quæ tamen summe necessaria est, præpediunt. Habent quoque nonnulli in usu, ut sopiendi gravioris doloris causa ol. hyoscyami addant: Fateor dolorem exinde sopiri, sed non possum non hic confiteri, quod somnolentia, virium non levis langvor, difficilior expectoratio subsequi soleant, non sine magno, præsertim in ætate senili langvida, periculo. Deinceps nonnulli Practici dictis in affectibus in usu habent emplastra, etiam ipsum Vigon. cum mercurio, cum balsam. sulphuris & camphora mixtum, applicare: Deprehendimus ab eo, si pleuritis fuerit spuria, id est, non pulmones, sed ipsos intercostales musculos & membranas infestaverit, dolorem fuisse dissipatum & ad alias partes detrusum; at vero aliquot vicibus experti etiam sumus in pulmonum substantiam relegatam fuisse materiam, ubi pulmonum vomica satis chronicam & periculosam excitavit. Sententia itaque nostra est, in inflammatoriis hisce thoracis affectibus vel plane abstinere ab omnibus topicis, vel si quædam admittenda sunt, ipse spir. vin. camphorat. additione castor. croc. ol. nucist. destillati mitigatus & anodynus redditus, externa debita inunctione vel cum linthei applicatione omnibus aliis erit præferendus. Dantur tamen casus, ubi unguenta, pingvia, anodyna virtute prædita, fibras relaxantia, bonum effectum edunt, rarius tamen in
usum

usum vulgo trahuntur. Talis affectus est *tussis sicca convulsiva*, ubi non tam materiae quantitas, sed potius tenuis acris paucae materiae qualitas vitiosa, nervos pneumonicos & thoracem ad violentos convulsivos concussivos motus irritat; ubi sedare hos motus & partes thoracis nimium constrictas relaxare oportet, non neglecta humoris tenuis irritantis incrassatione & inviscatione. Talis tussis non raro contumacissima est, & vehementer sub certis tempestatibus orta, ætatem maxime puerilem & infantilem adoritur. Vidimus bonum successum, quando totum pectus inunctum fuit unguento ex unguento potabil. rubr. spermat. cet. axung. tax. unguent. popul. ol. anis. camph. composito in hunc finem.

§. XV.

Tandem quoad externa *in vera phthisi* seu pulmonum exulceratione, subjicienda quaedam esse monita arbitramur. Habemus varias observationes, ubi phthifici unguenta & emplastra bene, alia vero ægre ferre potuerunt. Explorandus itaque prius est cujusvis individui genius ratione causæ & morbi. Putamus autem non inutilem eorum operam fore, si duris quibusdam tuberculis pulmones obsessi sunt, quæ successive in suppurationem abire solent. Quapropter emplastra quaedam non ex nimium calidis, neque ex nimium inviscantibus unctuosius parari debent; illa enim dolorem & inflammationem exasperare solent, hæc transpirationem liberam lædunt. Omnium optimum autem est emplastrum diasulphuris Rulandi, omissa colophonia, quod ex balsam. sulphuris amygdalino, myrrha, terra vitrioli, cera & terebinthina confectum est, quibus etiam adjici potest bdellium;

lium; hoc impetum humorum à pectore divertere roborando, & stasi^{idem quod stagnatio} humorum discutere valet. Sed quod notabile est, si emplastra in pulmonum affectibus aliquid laudabile præstare debent, non sterno imponenda sunt, per hoc enim os cartilaginosum non penetrare eorum virtus potest: sed potius dorso & costis, quoniam ibi major pororum est apertio, major copia sanguinis & vasorum, ut sic recipi queant partes emplastri subtiliores & salutare.

§. XVI.

Descendimus jam ad vitia quædam stomachi, in quibus locus ipsis quoque externis datur, modo fiat debitus eorum usus. Nullus dolor omnium confessione tam crudeliter exercet ægrotantes, quam is qui fixus hæret in sensibilissimis ventriculi orificiis, dextro vel sinistro, & appellari solet cardialgia. Consuetudo hîc est, varia dolorem placantia interne ingerere, externe quoque stomachalem regionem vel linimento spirituoso vel unguento quodam illinire, ex carminativis anodynis composito: at vero cum successu non adeo exoptato. Cum enim dolor sit in certa tantum parte, eaque exigua, nempe nervosis istis orificiis, facile patet, iis locis esse penetrans & efficax remedium applicandum, & quantum fieri potest, proxime: jam autem si vel emplastrum vel linimentum vel unguentum toti regioni stomachali applicatur, exiguum hoc est, quod penetrat ad orificium; quinimo cum notum ex anatomicis sit, quod superius ventriculi orificium dorso magis & vertebris propinquum jaceat, cum juxta arteriam asperam situm sit, facile patet, ea remedia, quæ applicantur regioni sub scrobiculo cordis,

minime eo posse penetrare. Potius itaque dorso circa octavam & nonam vertebram lateris sinistri applicandum erit, si pertingere debet ad locum affectum remedium: quod si autem dextro orificio laboranti succurrere velimus, fiat illud sub scōrbiculo cordis juxta latus dextrum. Minime autem hīc ea, quæ nimis cito avolant, uti sunt spiritus; minime etiam unctuosæ vel emplasticæ, quæ nimis tardæ sunt operationis, indicantur: sed potius, ex quo ego levamen expertus fui, est linimentum crassiusculum in forma emplastri applicatum, & compositum ex theriac. croc. oleo nucist. camph. balsam. Peruv. & ol. hyoscyam. Hoc si non juvat, frustranea erunt omnia circa externa tentamina. Ulterius non eos, qui praxin frequentem exercent, latet, in more quasi solenni esse positum, si quis *ex debilitate ventriculi, ex vomitu, nausea* laborat, quod tunc ordinario regioni sub sterno vel unguenta vel emplastra stomachalia applicentur in forma ovali. At vero si quis dissecta corpora intropicit paulo accuratius, non ventriculus, sed saltem pauca ejus portio, atque hepar, intestinum colon & tenuia intestina ibi posita sunt: procumbit potius ventriculus ad latus sinistrum, sub costis nempe, ubi tres ejus partes ad minimum delitescunt, versus spinam nempe. Spuriis itaque costis lateris sinistri versus dorsum si generosa penetrantia quis applicat remedia, is deprehendet effectum longe auspiciatorem.

§. XVII.

Dolor qui nascitur ex calculo truculentissimus, in principio vel in medio uretheris stagnante, exigit quoque, nec sine ratione, topica: sed ut legitime ea appli-

applicentur, prudentiæ est. Neutiquam autem ignotum, calculum etiam ultra modum grandem, quamdiu subsistit in renum substantia tubulosa & canaliculosa, ne ullam quidem molestiam creare, sed tum demum, quando descendit & hæret in uretheribus valde angustis & simul tamen exquisite sensibilibus. Videmus itaq; ex eo, non lumbis, ubi renes siti sunt, sed potius secundum ductum uretherum, qui est a lumbis versus inguina, applicari debere remedia. At vero observamus & hic quoque non levem errorem, dum ut plurimum ipso in paroxysmo, nempe descensu calculi, unguentis admiscere solent pellentia calida, v. g. ol. succin. spiritum terebinth. ol. juniper. quod sane consilium pessimum est; intendunt Practici hisce pulsionem calculi per angustias viarum promovere, at vero mirifice errant, infigitur, potius hisce calculus, gravioraque symptomata, nempe urinæ suppressio, vomitiones, convulsiones excitantur. Nam quod ipse calculus hæreat in urethere fixus, nec è sede sua dimoveatur, non tam culpa est moles calculi, quam potius dolorificus iste spasmus; nam cum asperitate calculi ut plurimum fiat fibrarum nervearum insultatio, influxus fit spirituum, dolor, ipsumque dolorem comitatur spasmus & constrictio, & quo crudelior dolor, eo semper angustiores & constrictiores fiunt viæ. Jam autem si talia spirituosâ calida applicentur, irritamus influxum sanguinis & spirituum, infigimus in partem calculum, dolorem augemus, calculum obturamus, & truculentiora symptomata producimus. Certum hoc est, talia, si dolor non adest, si non spasmus adest, si nimia laxitas, & tonus dejectus fibrarum membranacearum & nervearum est in renibus, tunc exter-

ne, quoniam tonum roborant, urinæ fluxum promovent: sed hæc ipsa neutiquam tunc temporis locum habent: potius sola emollientia, paregorica, & anodyna olea, v. g. unguent. popul. sem. papav. hyosc. lil. alb. axungia taxi, camphora quæ ipsis penetrantiam conciliat &c. sufficiunt, modo fiat cum manu calida frequens circa situm uretherum frictio & inunctio; hæc enim, dum spirituum impetum refrænant & fibras contractas relaxant, efficiunt, ut longe expeditius & facilius patentem viam & descensum obtineat calculus. Qua de causa etiam in seffus in balnea summe proficius & in instanti salutaris est iis, qui gravissime doloris truculentia divexantur.

§. XVIII.

In *nimio sanguinis per uterum profluvio*, in *feminis autem involuntario effluxu*, qui sexu masculino accidit, receptum in praxi est, ut regioni lumbari, ubi magni isti sanguiferorum vasorum rami situati sunt & paulo liberiorius patent, applicare externe soleant talia, quæ sanguinis impetum ad partes genitales quodammodo refrænant. Verum enim vero multum interest, qualia & quo tempore tali in casu in usum accersantur. Notavimus enim exemplum, ubi in fœmina 40. annum excedente emplastrum sperm. ran. cum sacharo saturni & ol. hyoscyam. mixtum in nimio fluxu mensium, lumbis fuit applicatum, & ab ipso temporis momento nunquam redierunt menses, magno cum sanitatis dispendio. Cavendum quoque ab omnibus actu frigidis est, & multo magis à narcoticis, quoniam hæc omnia sanguinem, si nimium incumbit in has partes, cohibendo curam quidem palliativam exhibent, sed longe
majo-

majora mala inferunt, quæ sunt inflammatio renum, convulsivæ colicæ, aut spastica abdominis pathemata. Unde tutissima via est, præsertim in hæmorrhagicis excretionibus, à talismodi topicis plane abstinere, & potius internis majori cum ratione & circumspectione uti.

§. XIX.

Devenimus jam ad nonnullos affectus, qui ex nimia laxitate & resolutione ligamentorum, nec non defectu eorum roboris ac toni oriuntur; & sunt in infantibus maxime *ani*, in fœminis *uteri prolapsus*. Communiter ob laxi naturam strictis & adstringentibus tractare solent hæc vitia Medici & Chirurgi; unde decocta ex stringentibus concinnata applicare, iisque fovere partes satagunt. At vero cum ille prolapsus non tam ex ipsius uteri vel intestini recti laxitate, sed potius ex ligamentorum propter humidi succi inibi congestionem & accumulationem fiat, quis inde non perspicit, frustraneum & hoc curationis molimen esse? quoniam ad ipsa ligamenta, si usus foret adstringentibus, penetrare ac pertingere externa hæc nequeunt. Quapropter ipsi utero in prolapsu ejus, si sit ipse uterus siue vagina, nihil conducunt talia utero immediate applicata: sed potius ipsa regio ingvinalis fovenda erit seu linimentis seu emplastris, balsamicis & penetrantibus, quæ non tam terrea stypticitate, quam spiritusa roborante virtute imbuta, vigorem, motum, & tonum reddunt humidis & relaxatis partibus. Ubi tamen probe tenendum, uti in omnibus, non sola topica absolvere punctum, sed interna maxime requiri, rectius & magis universali intentione, in quibuscunq; corporis internis,

imo externis vitiis. Interea tamen non rejicimus suffimigia, item fots ex vino & herbis aromaticis ac sale volatili oleoso præditis & terreo quodam principio imbutis confectos, quibus & ipsæ hæ partes immediate affici possunt, cum vis suffimentorum paulo intimius penetret, & similis quoque effluviorum quæ ex balneis nascuntur natura sit.

§. XX.

Restat adhuc quidam affectus valde refractarius, imo dolorificus, qui sub nomine *hæmorrhoidum cecarum* describitur. Noto notius est, quam graves molestias creare soleat tumor hic venarum hæmorrhoidalium, a sanguinis vel etiam feri visceri nimio affluxu & stagnatione ortus. Innumera hic excogitarunt, præsertim topica, Chirurgi & Medici remedia: sed quantum eludant & fallant omnem spem ac expectationem ægrotantium, notissima quoque res est. Etenim adstringentia, quæ commendantur, remorantur magis eos humores, qui tumorem efficiunt: emollientia & anodyna relaxant partes, & ulteriorem affluxum invitant: acria erosionem faciunt, & ad ulcera pessimi moris, imo ad fistulas disponere solent. Non minima igitur sapientia est Medici, si pro circumstantiarum ratione horum usum probe distingvat, & quid agere vel non agere debeat, noscat. Paucis si nimius dolor urget, utique anodyna & emollientia non sunt de nihilo; hinc ol. lini solum sufficienti in quantitate admodum, egregie dolores mulcet. Si autem nimius tumor permolestus est, utique & tunc non tam styptica crassa terrea, quam roborantia, fots nempe, ex vino, mastich. succin. flor. ros. balauft. thur. millefol. adornati conveniunt: neque
suffi-

suffimigia hoc loco veniunt excludenda, præsertim ex rebus quæ sale volatili oleoso foeta sunt; indoles enim horum est, ut altius sese insinuent, poros firment, nimium humidum dissipent. Unde etiam mures marini, quorum virtus ceu peculiare hodierno tempore jactatur, si usu quodam sese commendarunt, non alia ratione agunt, quam alia suffimenta sale oleoso quodam volatili prægnantia. Ex hisce dictis abunde constare arbitror, quam perversus possit enasci usus, si quis tum temporis in cæcis & dolentibus hæmorrhoidibus, quando dolor gravissimus adest, velit adstringentia, frigida quoque, imo acria adhibere: aut si deficiente dolore ingens tumor præsens sit, emollientia vel anodyna, relaxantia in usum adhibere.

§. XXI.

Hæc dum agitur, quæstio incidit, num in nimio sanguinis vel lymphæ profluvio ex utero injectiones habere queant locum, præsertim cum experiamur in feminis nimio profluvio non sine summo fructu tales institui. At vero cum vulgus credat, fluxus nonnisi adstringentibus fisti debere; hinc nihil est periculosius, quam si tales nimias fluxiones cohibere moliamur externis injectionibus, quæ constringendi facultate sunt præditæ. Memini fœminæ hujus loci, quæ injectione decocti millefol. cū alum. acuat, dum nimio mensium profluvio laborabat, ulcus cum tabe & hæctica febre lethale sibi contraxit. Cautissime itaque cum talibus est mercandum, & videt quivis quod externa hæc magis nocere quam prodesse possint.

§. XXII.

Ordine jam devolvimur ad ea externa, quæ dolentibus

lentibus artubus solent adhiberi, si vero ex topicis ab-
usus & perversa applicatio fit, certe in doloribus artbriti-
cis & podagricis id accidit; nam quoniam affectus est in
parte externa, plurimi existimant parti affectæ imme-
diate remedium esse admovendum, ut eo citius ad cau-
sam morbi perveniat. Sed in eo quoq; mirifice falluntur;
nam error est, ea in hisce affectibus ita requiri, quasi sine
illis dolores nequeant demulceri. Nam discimus ex ex-
perientia, longe felicius absque ullo topico, si æger
obediens sit & beneficio temporis atque patientia uta-
tur, solis internis causæ morbificæ recte oppositis fero-
ciam horum dolorum mitigari vel tolli posse. Ante
omnia autem cavendum est, ne repellentia, & quidem
in principio morbi adhibeantur; hæc enim, dum natu-
ræ motum qui est versus exteriora turbant, & materiam
vitiosam ad interiora repellunt, gravissima mala exci-
tant. *vid. Drabizius de Scorbut. tit. de artbrid. pag. 62. & 63.*
— Experti sumus in principio doloris podagrici cataplasma
ex album. ov. cum alumin. compositum, in Consiliario
plethorico una nocte affectum soporosum secutum fu-
isse, qui vigorem ingenii & memoriam per totam vitam
sustulit. Memorabilis est observatio, quam recenset
Hagendorn. cent. 1. bist. 28. ubi mercator ex dolore & tu-
more scorbutico laborans, applicato epithemate ex aq.
destillatis cum ceruss. & camph. a balneatore, sedatis do-
loribus loquelam amittebat, nec brachium sinistrum lo-
comovere visus est. Experiuntur etiam porro Practici
non omnia omnes juvare, quæque ex topicis dolores
uni tollunt, alteri augere, quosdam linimenta spirituosa,
quosdam emplastra anodyna, nonnullos etiam cata-
plasmata ex mica panis & lacte bene ferre posse, alios
autem

autem hæc neutiquam. Causa horum effectuum peculiarium non sufficienter vulgo attenditur & inquiritur, cum notum sit & ipsis Chirurgis, omnia individua non æque bene cuncta in externis vulnerationibus perferre posse. Est autem causa non tam dispositio peculiaris humoris peccantis, sed potius ipsa tensiva tonica fibrarum, pororum, & vasorum cutis constitutio; habent enim omnes partes, & maxime quæ emunctorii & colatorii vices gerunt, suum peculiare robur, tonum, tensionem, nec non suam quoque dilatationem, quæ species motus ad excretiones & secretiones summe necessaria, dependet potissimum a spirituum animalium influxu & nervearum membranarum tensione: qualis itaque hæc sit in omnibus individuis, & etiam morbis eorumque temporibus, in exhibitione topicorum provide animadvertendum est ipsis medentibus. Quis enim non videt, si pori nimis fuerint constricti a dolore & spasmo, neutiquam tunc spirituosæ calidæ conferre, sed potius ea quæ blande constrictas partes relaxant? contra si nimia est post dolorem relaxatio, quod apparet ex tumore, dolore mitiori reddito, omnia unguenta, humida, unctuosa, anodyna valde nocere, sed potius tunc linimentis spirituosis nervinis utendum esse. Deinde utut quandoque topica egregie mulceant dolores & febrem mitiorem efficiant, nihilominus non semper illud valet, etiam in eodem individuo. Paucis quo robustior in expellendo est natura, majorque corporis vigor, major motus internus, eo minus periculi inducunt externa, decenter applicata, quæ tamen, si vigor motuum cessat, si ætas senilis vel affectus cachecticus supervenerit, plane sunt seponenda. Illud enim unice intendat Medicus necesse est, ut externis non sistat evaporationem mate-

riæ peccantis, sed eam promoveat : verum quoniam magna prudentia hac in re opus est, securius potius est abstinere ab omnibus externis & totum negotium curandi internis committere, & partes affectas in blando tepore fervare. Deinde etiam hoc observavimus tophorum generationem, quæ fit maxime in arthritide fixa, plerumque deberi improvidæ externorum applicationi, præsertim stupefacientibus, infrigidantibus. Mereatur hic adduci *Wedelius*, qui in *Medicament. Facultat.* scribit: Frequenti experientia docti sumus, plus damni ipsos podagricos inde passos, imo plures ex arthritide vaga hoc modo fixam sibi accersivisse, plurimos vero tophos, quod usurpaverint unctuosa & pingvia, emplastica. Hinc & ipse *Galenus method. medend. lib. 4. c. 3.* tophos in articulari morbo produci recte memorat ex humore glutinoso & crasso, quando is non paulatim digestus, sed violentis remediis totus simul exsiccatus : & *Fernelius consil. 12.* geminari inde dolores observat. Cæterum non omnia topica plane exterminanda esse in externis articulorum doloribus arbitramur, siquidem quando dolor adest inveteratus cum torpore quodam & insensibilitate junctus, qualis in senili ætate sæpissime evenit, tunc sedata prius interna sanguinis & humorum ebullitione, ad roborandos nervos & invitandum spirituosæ elasticæ fluidi influxum in imbecilles partes, nervina linimenta balsamica vi nobilitata expectationi Medici & miseri ægro-
tantis eximie satisficient.

§. XXIII.

Non possumus quoque non hoc loco silentio præterire *in arthritide vaga scorbutica* lumbricorum terrestrium vita adhuc fruuentium dolentibus partibus applicationem. Dici vix potest, quanta encomia hujus re-
medii

medii extent penes Practicos, ex quibus maxime eminet Wierus. Certum est, quod ob sal volat. absterfivum nitroso-sulphureum, & discutiendi & sedandi virtute egregia polleant, & non tantum hanc interne sed & externe præstent, in variis dolorum speciebus, etiam in ipsa gallica lue. Nihilominus tamen cautione quadam & hic opus est, utpote in ipso dolore sævissimo, ubi omnia sunt in motu, vires abundant & juvenilis ætas ad-est, hæc actu humida & frigida non facile nocebunt, sed id de quo dictum est exsequentur, alia tamen res est, si in arthritide fixa inveterata iis quis velit uti, ubi plane contrarius sequetur effectus.

§. XXIV.

Ulterius subjicienda quoque veniunt quædam de usu externorum *in affectu erysipelaceo*. Nil notius est, quam quod vulgus Chirurgorum & Medicorum mox confugiat in hoc ad ipsa externa, unde innumeræ passim profiant formulæ: nihilominus tam innumeri & olim & nostro etiam tempore animadvertuntur indies errores, ut eos circumscribere & particularibus observationibus stabilire vel ipsum tempus & charta deficeret. In universum autem hanc regulam velim teneamus, distingvi semper debere erysipelas, quod fit a causa externa, & quod fit ab interna; in illa, quæ ex contusionibus variisque læsionibus externis proficiscitur, non tam facile nocebunt externa: quandocunque autem ex orgasmo humorum & febrili impetu materia heterogenea, acris & corrosivæ plerumque indolis, truditur versus partes externas, ibi cautius procedere licet; facile enim sic repellitur materia, & dum prodesse volumus iis, quæ alias quandoque prosunt topicis, plus nocemus, retro-pulsa nempe ad interiora materia, quæ veneni indolem

tunc acquirit, qua de re consuli potest *dissert. de Conversione morbi benigni in malignum*. Nihil autem familiarius est, quam ut levius & superficiale erysipelas constringentibus & refrigerantibus, v. g. album. ovor. cum alum. mixto fixum & profundum faciamus, & ulcus mali moris excitemus; qualia exempla quotidie in praxi medica occurrunt. Unde etiam prudenter faciunt, qui cujuscunque generis erysipelas saltem internis tractant, & externe sacculos tantum herbis paregoricis repletos imponunt, quæ blanda anathymiasis poros tenent apertos, & constrictos relaxant, partesque fovēt. Postea animadvertimus a Chirurgis non levem committi errorem in eo, quod farinam fabar. cum rad. glycyrrh. herbis emollientibus & discutientibus cum aquis redigant in cataplasma, & calide hoc ipsum applicent: at vero cum calore humidum exsicceatur, & firmitus materia sese impingat cuti ejusque poris, ut cultro vix auferri possit, fit ut transpirationis negotium non leviter lædatur, & ita, quod discuti poterat erysipelas, in abscessum vel ulcus abeat. Enitendum itaque semper est, ut libera evaporation vel transpiratio constet & permaneat affectis partibus; id quod egregie præstatur, nec sub frigore, nec sub manifesto calore, nec sub onere multorum integumentorum vel involucrorum, sed sub temperato calore, qui liberam evaporationem perspirationem fovet.

§. XXV.

Simili ratione bubonibus caute debent applicari externa, quia nimirum plerumque repellentibus in malum morem degenerant; quod longe magis de malignis valet, ipsisque criticis, ubi non sine summo periculo ea, quæ exterius constringunt vel refrigerant, adhibentur. Cognoscuntur autem critici bubones, quando ad glandulam fuerit missus humor, si cum virium tolerantia, si in die critico, si concoctionis signa in urinis præcesserint; tunc temporis enim omnia, quæ retro pellunt, perniciosissima

filissima sunt: sed ut recte monet *Hippocrates*, in perfectis judicationibus nihil est innovandum, sed totum negotium naturæ committendum. Quandoque etiam è sanguinis redundantia oritur bubo, ibi etiam nullo pacto utendum esse repellentibus *Avicenna*, *Oribasius*, aliique monent. Quandoque autem bubo in suppurationem tendit, emplastrum diachyl. cum gumm. cum opopan. mixtum, admodum proficuum erit.

§. XXVI.

In *variolarum* morbo num ipsa topica usum quendam habeant, non immerito quæritur. Dicimus in genere, quoniam hæc evacuatio critica est, magna circumspeditione opus esse. Interea si ante eruptionem urget delirium, non sine fructu applicamus externe fronti spirit. rosar. cum camph. mixtum: ipsa autem in eruptione, vel etiam in suppuratione, plane abstinendum esse ab omnibus linimentis censemus: in declinatione autem & tempore exsiccationis, quando vis morbi fracta fuit, oleum amygd. dulc. cum camph. & sperm. cet. mixtum non improbandum est, ut eo ipso cutis defædatio impediatur, & nimia acrimonia, quæ profundius serpere solet, mitigetur. *vid. Dissert. de variolis epidemice grassantibus.* Quapropter caute procedendum est cum topicis istis, v. g. spirit. vini myrrhato, sacch. saturn. aqu. rosar. mixto.

§. XXVII.

Restat adhuc familiarissimus ille affectus externus, nempe *scabies*, sive exulceratio pustulosa cutis, magis vel minus humida, quam nemo vix sibi persuasum habet tolli posse sine usu topicorum; unde & posthabitis omnibus internis remediorum auxiliis, protinus confugiunt ad ea ipsa, variisque linimentis sulphuratis mercurialibus vel toti cuti vel saltem articulis admotis ejus curationem moliantur sed sæpius non sine magno sanitatis vel vitæ periculo; utpote nunquam tuta ea est via, quæ ad sanationem affectus externos perducere tendit topicis, qui proveniunt à causa interna: potius cum natura heterogeneous & morbosum expellit, id quoque agere & præstare debet Medicus minime autem contra intentionem naturæ retropellere, quod fit plerumque externis. Quocirca sumus hac in sententia, horum affectuum subcutaneorum curam non modo auspicandam, sed & absolvendam esse internis, quæ corrigunt seu ad excretionem disponunt materiam peccantem, & una etiam eam expurgant; quo spectant non modo diaphoretica, infusa emollientia laxantia, sique inveterata & maligna scabies fuerit, mer-

curialia & antimonialia. Tandem subjungi possunt ad meliorem consolidationem & nitorem cuti restituendum balnea, unguenta sulphurata, exsiccantia, saturnina: à mercurialibus autem externis linimentis plane & in universum abstinendum esse existimo, quoniam nunquam tuto & sine periculo talismodi uti possumus, attestante tanta observationum passim extantium quæ mercurialium noxam loquuntur, sylloge.

§. XXVIII.

Adjiciendum quoque hoc loco aliquid est de linimentis, de suffigiis quoque mercurialibus, quibus ad salivationem excitandam in *Gallica lue* vulgo uti solent. Notissimum est, quam gravia symptomata ex tali salivatione incurrant sæpissime miseri ægrotantes, & quam fallax institutum sit hac ratione hunc rebellem morbum curare. Existimat Excell. D. Præses, imo per multiplicem experientiam expertum habet, tantummodo internis, nempe mercurialibus rite paratis, antimonialibus, & lignorum decoctis, *interne* decenti modo adhibitis (in qua applicatione totum arcanum consistit) luem veneream sine ullis externis mercurialibus, imo sæpissime sine ullo salivationis effectû subsequente, & sine magna symptomatum molestia, expugnari trunculentissimum, hunc morbum posse.

§. XXIX.

Ultimo loco sententiam quoque nostram exponere placet circa applicationem topicorum in partibus, quæ *paralyti* tacta sunt. Fatemur non esse de nihilo hoc in affectu topica, & secundare egregie usum internorum: nihilominus & decenter composita & decenter applicata esse debent. Qui solis pinguedinibus, axungiiis, & linimentis unctuosius uti solent, sive ea applicentur immediate partibus affectis sive spinæ dorsi, nostra opinione hallucinantur; nam hæc poros obstruunt, fibras, quæ jam à tono suo dejectæ sunt, ob elaterem cessantem magis relaxant, & ita ad tumorem disponunt. Ex parte autem adversa sola spirituosâ olea atque calidâ æthereâ non id faciunt, quod facere debebant; utpote quæ maximam partem propter tenuitatem partium in auras avolant, fibrasque nerveas & musculosas nimis rigidas reddunt. Potius media, nempe ex axungiiis animalium composita unguenta, quæ simul ingrediuntur olea destillata, ut oleum rutæ, lavend. majoran. junip. caryoph. anthos, aptiora & magis accommodata sunt; tonus enim partium nervosarum naturalis sit, ut non nimia adsit relaxatio, humiditas, neque nimia constri-

ctio

ctio vel siccitas. Deinceps probe notandum est, in paralyfi, quæ fit ex vitio spinalis medullæ & nervorum origine, neutiquam applicanda esse partibus sensu & motu privatis, sed potius ipsius mali fonti & principio, quod existit in spinali medulla: longe autem alia res est in ea paralyseos specie seu contractura, ubi certæ partis motus, non autem sensus privatus est, qualis metallifossoribus est familiaris; ubi nihil juvabit medullam spinalem inungere, proderit autem ipsam laborantem partem prælaudatis medicamentis crebrius fovere atque solari.

§. XXX.

Dum hoc meditamur, recordatio etiam animum subit tumorum œdematosorum, qui pedes frequentius occupant. Etiam hic quadam opus est cautione in externorum applicatione; quandoquidem balneis qui eos tractare suscipit, ille crassimum errorem committit. Vidimus, eachecticos immisione pedum in aquam calidam, una nocte sibi contraxisse insignem pedum tumorem, qui non tam facile rursus poterat auferri. Ratio in procinctu est: hæc enim humido, quod propter calorem, valde se insinuat in poros, fibras jam tum a tono dejectas ulterius relaxant flaccidasque reddunt, ut decumbant nimium humores, nec tam prompte rursus per venas & vasa lymphatica recipiantur. Idem quoque fatum experientur ii, qui unguentis vel emplastris talismodi tumores dissipare aggrediuntur, ob rationem quæ ex dictis facile poterit inveniri. Nonnulli consueverunt herbas discutientes, v. g. chelidon. maj. fumar. absinth. rut. pedibus alligare: at vero si eæ ipsæ humidæ sunt & frigidæ, plus sæpius tumorem augent quam ipsum tollunt. Consultius itaque est ab omnibus hisce abstinere, & potius ligare debita ligatura tumidos pedes decet, præsertim circa nocturnum tempus, quo augmentum perpetuo tumoris cernitur, ut roborentur & firmentur sic fibræ: deinde fots cum aceto fortissimo cum essentia succini remixto & lateribus ignitis instillato instituti, non semel egregium effectum ostenderunt.

§. XXXI.

Restant examinanda epithemata, item emplastra, quæ ad pulsus variis in affectibus commendare mos est. Visitur & ibi non infrequens abusus, tametsi eorum vires, quæ in vero usu consistunt, non improbeamus. Et peccat in eo maxime vulgus, & muliercularum quæ agrotantibus adsistunt cohors, dum mox illæ, sive affectus sit frigidus sive calidus, concurrunt communissime ad aquam istam famigeratissimam carbunculi,

bunculi, quam ad reparandas vires incredibilis efficaciam esse credunt: sed quis non perspicit, minime istud procedere, si quis febre ardente vel acuta laboret, aut in æstu febris intermittentis jaceat? ubi potius acida, penetrantia, ut poma citri, acetum rosaceum, locum habent. Solent quoque carpis manuum applicare epithemata, emplastra, ad summovendos febriles paroxysmos in intermittentibus; & eum in finem solent miscere alumen, acetum, rutam, sedum majus, & telas aranearum, item emplastrum ex terebinthina, alumine, pulvere aranearum conficere; & ipsa teste veritate sæpius egregium levamen in mitigandis paroxysmis, imo in iis tollendis, si maximam partem materia febrilis est evacuata, exhibent. Ratio autem operandi paulo difficilior est, & secundum nostram sententiam, tale experimentum ad intimiorem febris generationem explicandam, viam & occasionem non levem subministrat. Nempe ut paucis quid statuamus explicemus, cor & arteriæ, quæ nervis suis ac proprio motu dia- & systaltico gaudent, instrumentum istud sunt, in quo intensus ille & concitatissimus motus celebratur: quod si itaque talia, quæ nimium spirituum in has partes motum quoddammodo sistunt & impediunt, ipsis arteriis immediate applicentur, necesse est ut etiam febrilis ille calidissimus sanguinis motus ad tempus sistatur. Sed pro instituti nostri ratione tractationi huic finem auspdatum imponimus, Deo, qui omnem medicinam clementissime fortunat, gratias solvendo immortales.

